Colecția VICTORIA DAVID

Colindatul în Chioar

Cetele de copii. De la 7-8 ani în sus, copiii se întovărășesc pentru a umbla cu colindul. De obicei, cetele se alcătuiesc pe criterii de vecinătate, străzi, ca să se întâlnească mai ușor la învățarea colindelor, dar și pentru împărțirea darurilor strânse la colindat. Cetele sunt mai multe acolo unde satul este mai mare și are mai multe străzi; într-un sat mare sunt până la cinci cete, iar într-un cătun există o singură ceată. O ceată are de la 2 la 10 sau chiar mai mulți copii, putând fi mixte, dar și numai băieți sau numai fete. În alcătuirea ei, copiii se învoiesc asupra celui care va fi vătaf și de care vor asculta tot timpul sărbătorilor.

Învățarea colindelor se face la una dintre casele mai mari, unde au loc toți, iar gazda știe multe colinde; aici, copiii se adună de 2-3 ori pe săptămână, după amiaza sau seara, repetând câte o oră-două. La învățarea colindelor își aduce contribuția fiecare membru din ceată, iar gazda îi ajută să le învețe, dându-le, în același timp, sfaturi de felul în care trebuie să se comporte pe drum și în casă pe timpul colindatului. Nu se admit abateri de la disciplină; cel care nu se poate stăpâni și face rele, e dat afară din ceată, fiind o mare rușine acest lucru.

În seara de Crăciun, când începe să se întunece, copiii se adună la locul stabilit dinainte, adică la gazda unde au învățat colindele. Întâi colindă pe gazda la care s-au întrunit, apoi trec pe la fiecare casă pentru a colinda. Când ajung la fereastră, întreabă: "Slobodu-i a corinda?", iar dacă gazda răspunde "Slobod!" copiii încep colinda sub fereastră. Când termină de colindat (una sau două colinde), intră în casă salutând: "Bună sara lui Crăciun" și apoi așteaptă răsplata în daruri. În satele de deal - Berchezoaia, Buteasa, Șișești - se dau fructe, carne preparată anume; în satele de șes - Mireșu Mare, Lucăcești, Dănești, Pribilești, Satulung, Finteuș - se dau cocuți, prăjituri, bani și, mai rar, fructe. Darul în bani este păstrat de vătaful cetei. Dacă gazda le cere să colinde și în casă, atunci continuă colindatul cu încă una-două colinzi. E mare rușine când sunt puși să colinde în casă și nu mai cunosc alte colinde decât cele colindate la fereastră. La ieșirea din casă salută din nou: "Lăsăm pe Dumnezeu cu dumneavoastră" și pleacă la altă casă. Nu se întâmplă ca la vreo casă să nu fie primiți, deoarece e rușinos pentru gazdă, considerându-se că nu are nimic pregătit pentru daruri la colindători.

De la o casă la alta cântă unele colinde satirice ("Pe cel deal îndelungatu", "M-o mânat mama la capre" etc.) sau fac unele năzbâtii, se joacă, se sperie, se închid unii pe alții în cotețul porcului tăiat de Crăciun etc.

În unele părți ale zonei este obiceiul ca după terminarea colindei sub fereastră să se spună urări:

Să fii, gazdă, veselos
Ca ș-on pom de rai frumos,
Să fii, gazdă, vesel bun
C-am ajuns sfântu Crăciun
Și găzdoaia sănătoasă
C-am ajuns zile frumoasă.

Urarea diferă de la gazdă la gazdă. Unde gazda are fată de măritat se spune:

Câți cărbuni în vatră
Atâția peținori la fată
Și un struț de busuioc
Să aibă gazda noroc.

După terminarea colindatului, pe la orele 10 seara, se adună din nou la gazda de unde au pornit, pentru a-și împărți darurile (în special cele în bani adunate de vătaf și care trebuia să le împartă frățește). După împărțirea darurilor, copiii merg acasă și arată părinților cele strânse. Țin atât de mult la aceste daruri încât nu lasă pe nimeni să se atingă de ele și chiar le păstrează.

În timpul colindatului, la fiecare casă se așteaptă întâi cete de băieți și nu de fete, deoarece se spune că fetele aduc ghinion peste anul ce vine, iar băieții aduc binele, izbândă, roade bogate în anul următor. Unele gazde chiar se supără dacă în casă le intră întâi fete și apoi băieți, ba mai mult, cu ani în urmă, fetele nici nu erau primite înaintea băieților. În această situație, fetele trebuiau să aștepte ca întâi să intre ceata de băieți în casă și apoi puteau să intre și ele. Era o rușine pentru fete să fie întoarse afară din casă, în acest caz ele plecau și nu se mai întorceau la casa respectivă.

Ce ție nu-ți place,
Altuia nu face.

Spuneți-i c-am dorit să vină
Și să steie lângă mine,
Să-l sărut, să-mi cer iertare
Că el mai mult nu mă are.

Jalnici, aici adunați,
Fiți voi buni și mă iertați;
Și-mi cer cuvânt de iertare
De la neamurile mele.

Vino, vino, dragă tată,
Încă te mai strig o dată,
Vino, tată, să te văd
Căci eu încă-ndată plec.

Iar, iubită mama mea,
Te rog nu te supăra
Dacă de când m-ai făcut
Te-am supărat oarecând.

Mă iartă de ț-am fost dragă
Și-i spune și la-al meu tată
Că pe-amândoi eu vă sărut -
Să mă iertați, căci eu mă duc

Să vă cer de la Domnul
Iertarea păcatelor,
Să vă deie desfătare
Vouă pentru-a mea pierzare.

Colecția VICTOR ILIEȘIU, Buciumi: De la Gheorghe Indrea, 51 ani, 1957.

Câtu-i pământu de mare
Oricare drum capăt are,
Are capăt, se sfârșește
Și de-ntors mai ai nădejde;

Ori pe care drum pornești
Să te-ntorci iară gândești;
Da' cu moartea blăstămată
Când pleci, nu-ntorci niciodată.

P-a morții drum blăstămat
Ori care om o plecat,
Ori care om o pornit
Înapoi n-o mai venit.

N-o mai venit înapoi
Cât o fost de cu nevoi,
Cât o fost de năcăjit
Înapoi n-o mai venit.

De-acolo n-o venit nime
De i-o fost ori rău, ori bine,
N-o întors după avere,
Ori să-i spuie cum i mere;

Cum i-i traiu și ce lucră,
De p-aicea ce să-și ducă,
Ce să-și ducă de merinde,
Nu știi-acolo ce se vinde;

Ori se vinde fără bani -
Că știu c-o plecat sărmani,
S-o dus oameni cu nevoi
Dar n-o venit înapoi.

O, -napoi nu pot veni,
Poate n-au cu ce plăti
C-o plecat cu bani puțini,
Să mă credeți, dragi creștini.

C-așé pleacă orișicare,
De-i bogat ori sărac tare,
De-i bătrân, ori prunc micuț:
Mé(rge) c-on colac ș-un bănuț.

Doamne, greu-i la oricare
Ceasu-aiesta de plecare,
Ceasu-aiesta blăstămat,
Dar nu-i rând de amânat:

Omu tânăr n-ar pleca,
Cel bătrân l-ar amâna,
L-ar amâna de-ar puté
Ș-ar plăti cu ce-ar avé.

Da' moartea cea blăstămată
Nu ié de la nime plată,
Nici nu-ntreabă de i-i dragă,
Fă' musai cu ea să margă.

Culeș GHEORGHE TIRAN, 52 ani, Hotemi.
Unele scrise mai demult, altele mai noi, de-a lungul anilor: 1972 - 2000

Greu-i, Doamne, să trăiești,
Pe pământ să chinuiești,
Să chinuiești mai mulți ai
Și să știi că leacuri n-ai.

Tăt așe și astă mamă
O știut toți, de bună samă,
Și cu toți putem vedé
C-o dus o viață gré.

- De vo tri ai și mai bine
Mă-ntâlnii, moarte, cu tine,
Știu c-o fost dumineca
Când mi-ai luat puterea.

Tu puterea mi o-ai luat
Și de-atunci îs tăt pe pat.
Ard-o focu, boală gré,
N-am putut scăpa de ié.

Ca să aflu vindecare
Dusu-m-am pe la spitale,
La doctori cu leacuri multe -
Dar n-o putut să-m-ajute.

Dar vai, Doamne, cine poate
Să o învingă pe moarte?
Doctorii mă lecuié,
Ea mai tare mă lové.

Și de l-aceie-ntâmplare
N-am mai avut vindecare,
Vai și de zilele mele,
Puteți vedea c-o fost grele:

Trei ai să stai tot pe pat,
Numa de alții purtat,
Trei ai să stai nemișcată,
Numa de alții purtată.

Și de-atâta chin și vai
Zis-am: - Moarte, unde stai?
Zis-am: - Moarte, unde ești
De la mine nu sosești?

Gândém c-amu m-ai uitat,
Da' amar m-am înșălat
C-ai venit iară-nt-o sară,
Pentru mine foc și pară;

Amu-s două săptămâni,
Să mă credeți, dragi creștini,
O venit și nechemată,
Dumnezeu sfântu o bată;

Și de-atunci m-am chinuit
Până ceasu mi-o sosît,
Până joi mai dimineață
Mi-o venit a morții ceață

Colindele copiilor au un caracter de urare. Sunt scurte, vestesc sărbătoarea, urează belșug; unele sunt chiar satirice, cerând, cu haz, darurile cuvenite. Sunt colinde ca "Sus în dalbu răsăritu", "M-o mânat mama la capre", "N-ați văzut căluțu meu", "Pe sub cè pădure", "Hoi niniță, ninioară", pe care le colindă numai copiii. Aceste colinde sunt mai vechi, azi chiar ieșite din repertoriul copiilor și le mai cunosc doar bătrânii. Copiii de astăzi au în repertoriu colinde mai noi, majoritatea cu caracter religios. În Remetea Chioarului o ceată de copii, în 1977, nu știa decât 2 colinde de acest gen, iar gazda ne spunea că acum copiii nu mai învață colinde multe ca demult și nici nu sunt preocupați să le învețe.

Cetele de feciori se alcătuiesc după vârstă. Băieții între 16-18 ani formează o ceată, cei între 18-20 de ani altă ceată, iar cei cu armata făcută altă ceată (Remetea Chioarului, Satulung, Pribilești, Hideaga, Buciumi, Valea Chioarului). În satele mici (Chioar, Remecioara, Cetățele), cu puțin tineret, se organizează o singură ceată, din care fac parte toți tinerii, de la 16 ani în sus.

Pentru învățarea colindelor își fixează o gazdă, de preferință în mijlocul satului, care să aibă o casă încăpătoare. Gazda trebuie să fie un om cinstit, cu vază în sat, pentru că alegerea lui este și un certificat de stima care se bucură. Gazda ia parte la întâlnirile tineretului, iar sfatul lui are mare valoare pentru tineri, mai ales când se ivesc neînțelegeri.

Și cetele de tineret își aleg un conducător, numit staroste. El trebuie să fie un fecior isteț, să știe colinzi multe, să știe orația colacului, să aibă prestanță în fața tineretului, să fie bun organizator, cu inițiativă, cinstit, corect față de toți cei din ceată, precum și față de oamenii din sat. În unele localități - Lucăcești, Dănești, Pribilești, Mogoșești, Hideaga, Finteușu Mic, Finteușu Mare - orația colacului, la casele cu fete, nu este spusă de staroste ci de băiatul care o curtează pe fata respectivă.

În seara de ajun, după ce termină colindatul copiii, cam pe la 10 seara, ceata de feciori începe colindatul fetelor. Se adună cu toții la gazda unde și-au organizat întâlnirile, aici petrec cu gazda, se ospătează, colindă împreună. Aici stau mai mult și se înțeleg de unde să înceapă colindatul fetelor, de obicei de la un capăt al satului.

Pe drum, ceata colindă diverse colinde, fie "Cine-o mai văzut" sau "În grădina cea cu nalbă". Uneori horesc.

Ajungând la casa fetei, încep colindul sub fereastră, textele având un conținut adecvat sărbătorii:

Sculați, sculați, boieri mari, Că vă vin corindători
Florile dalbe Noaptea până-n cântători etc.
Sculați voi, români plugari,

În ultima vreme se colindă mai mult texte cu conținut religios.

După ce au terminat de corindat la fereastră, își pregătesc colinda cu care intră în casă, o corindă scurtă, de o strofă, care se termină în momentul când au ajuns în casă:

Sub umbra-braii nucilor-loru
Stani pani
Titi brana brana dobra na
Sai în ropce-n smâc.

Această corindă se zice numai la intrarea într-o casă unde șade o fată de măritat.

După ce au intrat în casă, se așează în jurul mesei împodobite, pe care se află colacul făcut anume pentru acest eveniment. Colacul este împletit frumos și împodobit cu crenguțe de brad și floricele de hârtie creponată etc. ; se mai pune și un struț de flori care va fi luat de feciorul care rostește orația colacului (de obicei este drăguțul fetei) și-l va purta la pălărie sau căciulă în zilele de sărbătoare și la joc. Feciorul ia în mână colacul, rostind:

Unde-ar fi o fetiță fecioriță - Am intrat în pivniță și-n jivniță
La onorata casă, Și am aflat azimă de grâu frumos
La cinstita masă,, Din pelița Domnului Isus Christos,
Ca Dumnezeu s-o trăiască! Sticle și glăji cu băutură
Așe-i zîce a noastră prietenă Strânse și legate la gură,
(rostește numele fetei) Strânse și legate-n cercuri
Cu cinste și dragoste Să bem până miercuri,
Stă în fața acestor boierași: Astupate cu astupuș de viță de vie

---

Dosca Părasca
Strîgă la poartă

Să o apăr de găini
Că de câni nu se teme.
(Răma)

Să-mi ajungă şi mie,
Astupate cu astupuş de piatră
Să ajungă şi celor de la vatră.
Într-o zi de primăvară
Am ieşit cu tata la plug afară;
Tata o zîs să trag de heteie,
Să-mping de heteie,
Am împins şi am tras
Şi iată cu ce am rămas!

Rupe colacul în două şi ridică cele două jumătăţi să le arate. Apoi, pe cântec, iau sticlele şi închină:

Ia, Ionele, ia şi bea,
Vivat să trăiască, trăiască!

După terminarea cântecului, urează "La mulţi ani!".

De la ceata de feciori din Pribileşti, 1977.

În Colţirea oraţia colacului este următoarea:

Unde-ar fi o fată fecioriţă
La onorata casă, la cinstita masă,
Ca Dumnezeu s-o trăiască!
(închină fetei cu sticla de băutură)
Eu îţi închin cu astă mână
Căci cu asta mi-e îndemână,
Nu-ţi închin cu mâna stângă
Ca să ne mănânce strîga,
Eu îţi închin cu un pahar galben,
Anume că-i galben
Dintr-un vârf de paltin;
Din mlădiţă în mlădiţă,
De la fete fecioriţă
Care pentru noi sughiţă,
Pentru noi, pentru amândoi,
Pentru câţi cată la voi,
Pentru domnii cei mai mari
Ce-au înflorit florile
Şi-au arăduit morile,
Creşte iarba la răcoare
Şi coace grâul la soare.
Într-o zî de primăvară
Am ieşit cu tata la plug afară;
Tata o zîs să trag de heteie,
Să-mping de heteie,
Am împins şi am tras
Şi iată cu ce am rămas!

Ridică cele două jumătăţi de colac. După aceste urări şi cântecul de închinat, la fel ca la Pribileşti, se mai colindă în casă, apoi se ridică să plece, cântând:

Decât om şedere
Mai bine om mere
Pe valea Hodrâncii
Lupi să ne mănânce.

Pe această colindă ies din casă, îndreptându-se către altă casă.

De la ceata din Colţirea, 1977.

Mai demult, corindatul se termina cu vergelul, o petrecere comună la care luau parte şi fetele, aducând daruri. Astăzi se organizează simple baluri.

Cetele de maturi se alcătuiesc pe bază de rudenie, prietenie sau vecinătate, participând bărbaţi şi femei care se adunau în şezătoare, la 2-3 zile, în timpul postului Crăciunului. Şezătorile se organizau la fiecare familie care făcea parte din ceată. Cetele de maturi nu-şi aleg staroste. Pornesc colindatul numai după miezul nopţii şi spre dimineaţă.

Colecţia MARIA VLAD

Colindatul la Sălişte a de Sus

De cum începe postul Crăciunului, este voie a colinda, adică să se facă repetiţii pentru colinde, stea, viflaim, capră etc. Grupurile de colindători se formează din rudenii, prieteni, fete şi feciori din fiecare şezătoare, mai multe familii legate prin prietenie. Copiii şi tinerii fac repetiţii la unul dintre ei, sau în şezătoare. Căsătoriţii nu fac repetiţii.

În seara de Crăciun, odată cu lăsarea serii, începe colindatul cetelor de copii, până către miezul nopţii. Ajungând la o casă, se aşează sub fereastră şi încep colinda. Dacă o termină, rostesc: "Să ajungeţi multe seri ca sara din ias' sară!". Gazda răspunde: "Să trăiţi, haidaţi în casă!". Ei intră şi sunt serviţi cu mere, nuci, alune, bomboane, prăjituri şi, mai nou, cu bani. Mai demult se dădeau colăcei.

La ieşirea din casă, urează: "Sărbători fericite!".

Fetele şi feciorii merg mai târziu a colinda, către miezul nopţii. Pleacă din şezătoare, unde întâi o colindă pe gazda şezătorii, apoi pe la fiecare dintre ei,

Şi mi-o închis ochişorii
Ca să nu-mi mai văd feciorii,
Nora mé-mi ţîné lumnină
Şi plângé de la inimă,

Soţu şi a meu fecior
Mi-ar si dată ajutor -
Dar când eşti pe prag de moarte
Să te-ajute nu se poate;

Văsăluc o fost departe,
Nu l-am văzut fă(r)' pân carte,
Nu m-o putut ajuta
Ş-o fost musai a pleca.

Înainte de-a porni
Încă-un lucru aş dori;
La toţi ai mei să le spun
Un cuvânt de rămas bun:

Vie lângă copârşău
Mai întâie soţu meu,
Să plec cu el împăcată
Pântru orişicare faptă;

Eu, cât am trăit cu tine,
Am trăit destul de bine,
Dar ştiu că te-am supărat
Cât am năcăjît în pat;

Astăzi, când te părăsăsc,
Eu nu pot să-ţ mulţumesc,
Dumnezeu îţ deie bine
Pân-ce-ai năcăjît cu mine;

Acum te las, dragu meu,
Şi fă ce-a da Dumnezeu
Şi îţ zic din inimioară
Să ai viaţă uşoară;

Cine s-o-ngrijit de mine
Tăt acela şi de tine,
Dumnezeu să te mângâie
În a ta gré văduvie.

Vie lângă copârşău
Dumitru, băiatu meu
Că el mi-o văzut năcazu
Până ce mi-o sosît ceasu.

Dumitru, băiatu meu,
Vino lângă copârşău
Şi mă dezvălé pe faţă
Şi te uită fără greaţă;

Nu-ţ sie greaţă de mine
Că ştii că te-am iubit bine,
Uită-te l-a ta mămucă
Cum i gătată de ducă,

Cine-n braţă te-o purtat
Gata-i la drum de plecat,
Aceie ce te-o făcut
Gata-i de pornit în lut.

Ţ-aş grăi, dar nu mai pot,
Vezi că trupu meu i mort
Şi-ţ zic cu gura-nghеţată:
Iartă-mă ultima dată.

Iar acum îl rog să vie
Băiatu meu Vasalie,
Zie la mămuca lui,
Numa o vorbă să-i spui:

Dragu meu, tu ai venit
Când telegrama-ai primit,
N-ai venit pă cum veneai
Pe la noi în ieştia ai,

Ce-i bine acasă,
I bine oriunde.